

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้วิกลจริต

จากการศึกษาหลักเกณฑ์การดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้วิกลจริตทั้งของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศญี่ปุ่น พบว่าทุกประเทศให้ความสำคัญ และคุ้มครองผู้วิกลจริตให้ได้รับการดำเนินคดีอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์เป็นพิเศษสำหรับกรณีในระหว่างการพิจารณาคดีพบว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริต ทั้งนี้แต่ละประเทศมีการดำเนินการทั้งที่คล้ายกัน และแตกต่างกัน โดยผู้ศึกษาจะได้พิจารณาข้อดีหรือข้อเสียของการดำเนินคดีของแต่ละประเทศดังกล่าวมาปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งยังมีความบกพร่องอยู่บางประการ ซึ่งจะได้แยกพิจารณาเป็น 2 เรื่อง ได้แก่ 1) การพิจารณาสั่งให้แพทย์ตรวจเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ และ 2) สิทธิในการมีทนายความช่วยเหลือสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้วิกลจริต แต่ยังสามารถต่อสู้คดีได้

4.1 ปัญหาการพิจารณาสั่งให้แพทย์ตรวจเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 ในวรรคแรก ระบุว่าในระหว่างทำการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา ถ้ามีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้พนักงานสอบสวน หรือศาลแล้วแต่กรณี สั่งให้แพทย์ตรวจผู้นั้น

ดังนั้น ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้เกิดขึ้นในระหว่างการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวน หรือศาล มีอำนาจสั่งให้แพทย์ตรวจผู้นั้น เนื่องจากหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความสามารถในการดำเนินกระบวนการพิจารณาแล้ว การพิจารณาคดีจะต้องหยุดชั่วคราวเพื่อให้ผู้ต้องหา หรือจำเลยได้รับการรักษาที่เหมาะสม ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า ผู้วิกลจริต ไม่มีคำนิยามอยู่ในกฎหมาย ดังนั้น การพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นผู้วิกลจริต พนักงานสอบสวน หรือศาล จึงไม่มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา อีกทั้งพนักงานสอบสวนหรือศาล ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญเช่นเดียวกับแพทย์

เพราะในทางการแพทย์ ผู้วิกลจริต ถือว่าเป็นผู้ป่วยทางจิตเวช¹ ซึ่งผู้ป่วยทางจิตเวช ยังแบ่งได้หลายประเภททั้ง ประเภทโรคจิต (Psychosis) ประเภทบุคลิกภาพผิดปกติ (Personality Disorders) หรือประเภทโรคประสาท (Neurosis) และแต่ละประเภทดังที่กล่าวมา มีความรุนแรงหลายระดับ ส่งผลให้ผู้ป่วยแต่ละประเภทมีความรับรู้ หรือรู้สำนึกแตกต่างกันด้วย อีกทั้ง อาจมีภาวะจิตบกพร่องเพียงแค่ว่าบางเวลา ดังนั้น แพทย์จึงเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถสังเกตอาการได้ทั้งจากพฤติกรรม การพูดจา หรือการจัดการทดสอบทางสภาพจิตโดยแพทย์ผู้มีความชำนาญ เพราะในบางกรณี ผู้วิกลจริตบางรายเมื่อได้กระทำความผิดแล้ว อาการวิกลจริตจะทุเลาลงจนดูเป็นคนปกติทั่วไป หรือกรณีลักษณะของอาการไม่สามารถสังเกตเห็นได้ หรือสังเกตเห็นได้ยาก² ด้วยเหตุนี้ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่แสดงอาการชัดเจนว่าเป็นผู้วิกลจริต ย่อมส่งผลต่อการพิจารณาของพนักงานสอบสวน หรือศาล ที่อาจไม่รู้ถึงอาการวิกลจริตของผู้ต้องหาหรือจำเลยและให้ดำเนินคดีต่อไปตามปกติ ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้วิกลจริต และไม่สอดคล้องกับหลักการพิจารณาความอาญาที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดเพื่อให้ได้รับโทษทางอาญาจะกระทำต่อเมื่อผู้ต้องหา หรือจำเลยมีความสามารถที่จะต่อสู้คดีป้องกันตนได้เต็มที่ ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องมีความเข้าใจในสภาพของการดำเนินคดีเกี่ยวกับตนและสามารถที่จะกระทำการตามที่กฎหมายบังคับไว้เพื่อประโยชน์แก่ตน³

จึงเห็นได้ว่ากฎหมายในปัจจุบัน ให้เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนหรือศาลเป็นผู้พิจารณาส่งผู้ต้องหาหรือจำเลยไปให้แพทย์ตรวจ จากการที่กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์กว้างๆ ดังกล่าว ส่งผลให้พนักงานสอบสวน และศาลไม่สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง และทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้วิกลจริตได้รับความเสียหาย ทั้งนี้ ตามที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 3248/2532 และคำพิพากษาฎีกาที่ 2594/2542 ซึ่งคำพิพากษาศาลฎีกาทั้งสองเรื่องดังกล่าวนี้มีเหตุปรากฏว่าจำเลยเป็นผู้วิกลจริต เนื่องจากจำเลยยื่นแสดงหลักฐานต่อศาลเองว่าตนเคยเข้ารับรักษาอาการโรคจิตที่โรงพยาบาล และอีกกรณีหนึ่งของจำเลยได้ยื่นคำร้องต่อศาลแสดงหลักฐานว่าจำเลยเป็นโรคจิตเภท แต่ทั้งศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ของทั้งสองคดี ไม่ดำเนินการตามที่มาตรา 14 กำหนดไว้คือส่งให้แพทย์ตรวจและให้แพทย์มาให้ความเห็นเมื่อตรวจเสร็จแล้วว่าจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและสามารถต่อสู้

¹ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (ม.ป.ป.). *ผู้ป่วยจิตเวช : ความเข้าใจที่ต่างกันระหว่างนักกฎหมายกับจิตแพทย์*.

(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.tulawcenter.org/sites/default/files/Nitisat%20Journal%20Vol.17%20Iss.4.pdf>. [2563, เมษายน 30]

² บุรัสกร ศิริรัตนบวร. (2559). *การคุ้มครองสิทธิของผู้ป่วยทางจิตในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. หน้า 21-22.

³ คณิ่ง ภาไชย. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: เดือนตุลา. หน้า 50.

คดีได้หรือไม่ ซึ่งความเห็นจากแพทย์นั้นมีความสำคัญเพราะจะมีผลต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปของทั้งพนักงานสอบสวนและศาล ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนหรือศาลไม่เห็นควรสั่งให้ปฏิบัติตามมาตรา 14 จึงทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไม่ชอบ ศาลฎีกาต้องยกคำพิพากษาของทั้งศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ เพื่อให้ดำเนินการให้ถูกต้องต่อไป ทั้งนี้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่เป็นการแก้ไขที่ปลายเหตุและส่งผลกระทบต่อจำเลยอย่างมากเพราะจำเลยต้องเริ่มกระบวนการพิจารณาคดีใหม่ในศาลชั้นต้นอีกครั้ง และเมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นประการใดแล้วคู่ความยังคงใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไปได้อีก ทำให้การดำเนินคดีอาญากับจำเลยไม่เป็นไปตามสิทธิของจำเลยที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าจำเลยมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม การที่จำเลยต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาอีกครั้งซึ่งใช้ระยะเวลายาวนานจึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับจำเลย

กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดว่า การดำเนินคดีอาญาในกรณีที่ศาลมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยจะมีอาการผิดปกติทางจิตหรือวิกลจริต ให้จำเลย หรือพนักงานอัยการ มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาสถานะทางจิตของจำเลยได้ไม่ว่าในเวลาใด ๆ ตั้งแต่เริ่มคดีจนถึงศาลมีคำพิพากษา โดยศาลจำต้องยอมรับคำร้องเช่นนั้นและกำหนดวันนัดพิจารณา หรือในกรณีที่ศาลเห็นเองศาลจะกำหนดวันนัดพิจารณาสถานะทางจิตของจำเลยขึ้นเองก็ได้ และเมื่อพิจารณาแล้วศาลพบว่าจำเลยมีความผิดปกติทางจิตจนไม่สามารถรับรู้ลักษณะกระบวนการพิจารณาได้จริงก็ให้ศาลส่งตัวจำเลยไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมส่งตัวผู้กระทำความผิดที่มีสถานะจิตไม่ปกติดังกล่าวไปรักษายังสถานพยาบาลที่เหมาะสมต่อไป

การที่กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้จำเลย หรือพนักงานอัยการมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาสถานะทางจิตของจำเลยได้ไม่ว่าในเวลาใด ๆ ตั้งแต่เริ่มคดีจนถึงศาลมีคำพิพากษา ซึ่งการกำหนดตัวบุคคลไว้ในกฎหมายให้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลย่อมส่งผลให้ศาลไม่อาจปฏิเสธที่จะพิจารณาคำร้องขอของบุคคลดังกล่าว อีกทั้ง ยังกำหนดต่อไปด้วยว่า ศาลจำต้องยอมรับคำร้องเช่นนั้นและกำหนดวันนัดพิจารณา จึงเป็นการบัญญัติให้ชัดเจนให้ศาลต้องดำเนินการพิจารณาตามคำร้องขอของจำเลยหรือพนักงานอัยการ โดยไม่สามารถมีดุลพินิจไม่ดำเนินการได้ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินคดีต่อไปมีความถูกต้องและเหมาะสม เพราะหากพบว่าจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ย่อมจะมีการส่งจำเลยไปรับการรักษา นอกจากนี้หากศาลเห็นเองจะกำหนดวันนัดพิจารณาสถานะทางจิตของจำเลยขึ้นเองก็ได้เช่นกัน

สำหรับประเทศแคนาดา กฎหมายกำหนดให้ศาลสามารถออกคำสั่งให้ประเมินสภาพจิตได้ไม่ว่าในเวลาใด ๆ ในระหว่างพิจารณา หากศาลมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการประเมินดังกล่าวมีความจำเป็นต่อการพิจารณาสภาพจิตของจำเลยในการต่อสู้คดี นอกจากนี้ทั้งโจทก์ จำเลยมีสิทธิยื่น

คำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้ตรวจประเมินสภาพจิตของจำเลยได้เช่นกัน หากศาลพิจารณาพยานหลักฐานจากคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่พิสูจน์ในศาลแล้ว แน่ใจว่าจำเลยมีความผิดปกติทางจิตและไม่สามารถต่อสู้คดีต่อไปได้ การพิจารณาต้องระงับลง นอกจากนี้ ประเทศแคนาดายังกำหนดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบซึ่งผู้เป็นคณะกรรมการนี้จะต้องมีผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยาที่ผ่านการอบรมและมีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับผู้มีอาการป่วยทางจิตร่วมอยู่ด้วย โดยคณะกรรมการตรวจสอบมีอำนาจพิจารณาเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีของจำเลย และมีสิทธิตรวจสอบคำสั่งของศาลที่ได้พิจารณาในเรื่องความสามารถของจำเลยได้อีกด้วย และเมื่อศาล หรือคณะกรรมการตรวจสอบพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยไม่มีความสามารถที่จะสู้คดีต่อไปได้เนื่องจากสภาพจิตไม่ปกติ และสมควรต้องได้รับการรักษา ทั้งศาลและคณะกรรมการมีสิทธิออกคำสั่งให้ส่งตัวจำเลยไปรักษาที่โรงพยาบาลตามที่เห็นสมควร

การที่กฎหมายของประเทศแคนาดาระบุให้โจทก์ จำเลย มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้ตรวจประเมินสภาพจิตของจำเลยได้ และศาลเองก็มีสิทธิออกคำสั่งให้มีการประเมินสภาพจิตของจำเลยได้เช่นเดียวกัน และศาลต้องดำเนินการพิจารณาจากพยานหลักฐานจากฝ่ายที่กล่าวอ้างซึ่งหากพบว่าจำเลยมีความผิดปกติทางจิตและไม่สามารถต่อสู้คดีต่อไปได้ การพิจารณาต้องระงับลง ซึ่งการกำหนดหลักเกณฑ์เช่นนี้ย่อมทำให้ผู้วิกลจริตได้รับความคุ้มครอง เพราะเมื่อมีผู้ยื่นคำร้องให้มีการตรวจประเมินสภาพจิตแล้ว ศาลต้องพิจารณาเรื่องนี้ตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบเพื่อพิจารณาประเด็นเรื่องการตัดสินใจจำเลยไม่ต้องการรับผิดทางอาญาเนื่องจากจำเลยกระทำผิดในขณะที่วิกลจริต หรือประเด็นเรื่องความสามารถของจำเลยในการต่อสู้คดี แยกออกมาต่างหากและมีสิทธิตรวจสอบคำสั่งของศาลในเรื่องความสามารถของจำเลยได้ ซึ่งในคณะกรรมการจะมีผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยาร่วมอยู่ด้วย ซึ่งเป็นผลดีต่อการประเมินอาการของจำเลย และให้ได้ผลที่แม่นยำมากขึ้น

ส่วนประเทศญี่ปุ่น กำหนดวิธีการในกรณีพบว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาวิกลจริตหรือมีสภาพจิตผิดปกติจนไม่สามารถต่อสู้คดีในศาลได้ โดยกำหนดให้มีผู้แทนตามกฎหมาย (legal representative) เป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินคดีแทนจำเลยหรือผู้ต้องหาวิกลจริตที่ไม่สามารถต่อสู้คดี ในกรณีที่จำเลยหรือผู้ต้องหาไม่มีความสามารถในการต่อสู้คดีและไม่มีผู้แทนในการดำเนินคดี ศาลจะแต่งตั้งผู้แทนพิเศษให้แก่บุคคลดังกล่าว เมื่อได้รับคำร้องขอจากพนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งนี้ผู้แทนพิเศษนี้จะเป็นผู้ดำเนินการแทนจำเลยหรือผู้ต้องหาวิกลจริตหรือมีสภาพจิตผิดปกติจนกว่าจำเลยหรือผู้ต้องหานั้นจะสามารถต่อสู้คดีได้

วิธีการดำเนินคดีของประเทศญี่ปุ่นนี้จึงแตกต่างจากทั้งของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแคนาดา เนื่องจากเมื่อพบว่าจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดี

ได้ จะต้องให้ผู้แทนตามกฎหมาย หรือหากไม่มีผู้แทนตามกฎหมาย ต้องดำเนินการตั้งผู้แทนพิเศษ เพื่อมาดำเนินคดีแทน ดังนั้น การพิจารณาคดีอาญาจึงไม่หยุดลง แต่จะดำเนินต่อไปโดยผู้แทนตามกฎหมายดำเนินการแทนจำเลยผู้วิกลจริต

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการมีทนายความช่วยเหลือสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้วิกลจริต แต่ยังสามารถต่อสู้คดีได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 นั้น กำหนดว่า ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือศาลเห็นว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้งดการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาไว้จนกว่าผู้นั้นหายวิกลจริต หรือสามารถต่อสู้คดีได้ ดังนั้น สำหรับผู้วิกลจริตแต่ยังสามารถต่อสู้คดีได้ จึงจำเป็นต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป ทั้งนี้ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 928/2499 กำหนดให้ศาลทำการพิจารณาต่อไปได้ แม้จะปรากฏในรายงานแพทย์ว่าจำเลยวิกลจริต แต่จำเลยยังต่อสู้คดีได้

ผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงต้องถูกดำเนินคดีเช่นเดียวกับคนปกติทั่วไป ทั้งที่ยังเป็นผู้วิกลจริต ซึ่งเป็นผู้มีความอ่อนแอทางสภาพจิตใจ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก บุคลิกภาพ ความจำสติปัญญา การรับรู้ และการตัดสินใจ ดังนั้น ผู้วิกลจริต อาจไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี ไม่สามารถเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ จดจำและเล่ารายละเอียดที่เกี่ยวข้อง หรือตอบคำถามได้ดีพอสมควร อาจทำให้คำให้การคลาดเคลื่อนไม่ตรงกับความจริง และขั้นตอนการดำเนินคดีอาญามีหลักเกณฑ์มากมาย หากผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตอาจไม่สามารถดำเนินการได้ดี หากไม่มีผู้มีความรู้ในทางกฎหมายช่วยเหลือ อธิบายเนื้อหาหรือถ้อยคำทางกฎหมาย รวมทั้งปกป้องสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่กฎหมายกำหนดไว้ให้เช่น สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ดังนั้น การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้วิกลจริต ซึ่งมีใช้คดีที่ไม่ใช่โทษประหารชีวิต หรือเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีในวันที่ถูกฟ้อง ทำการตัดสินใจเองว่าต้องการจะมีทนายความหรือไม่ เช่นเดียวกับคนปกติทั่วไป ย่อมทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้วิกลจริต ไม่ได้รับความเป็นธรรม อีกทั้ง ผู้วิกลจริตต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ถูกกดดัน และความเครียดในการถูกดำเนินคดี ผู้สอบสวน หรือศาล ซึ่งไม่มีความรู้ ความเข้าใจในบุคคลที่มีอาการผิดปกติทางจิต อาจจะตั้งคำถาม หรือให้คำตอบคำถามที่อาจกระทบกระเทือนกับสภาพจิตใจ และส่งผลกระทบต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย ทำให้การดำเนินคดีไม่สามารถทำได้เต็มที่เท่ากับคนปกติ และอาจส่งผลให้อาการป่วยมีเพิ่มมากขึ้น สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายบัญญัติถึงสิทธิในการมีทนายความช่วยเหลือของจำเลยผู้วิกลจริต โดยวางหลักว่า ในทุกครั้งที่ศาลนัดพิจารณาคดีเกี่ยวกับความสามารถจำเลย

จำเลยที่ถูกกล่าวอ้างว่ามีสภาวะทางจิตผิดปกติต้องมีทนายความคอยช่วยเหลือในระหว่างพิจารณาคดี ถ้าจำเลยไม่มีทนายทรรพ์เพียงพอที่จะว่าจ้างทนายความเพื่อแก้ต่างคดี ให้ศาลจัดหาทนายความให้แก่จำเลยด้วย ดังนั้น จำเลยผู้วิกลจริตจะมีทนายความให้ความช่วยเหลือในทุกกรณี นอกจากนี้ยังกำหนดให้จำเลยต้องได้รับโอกาสในการต่อสู้คดีด้วย โดยให้จำเลยต้องได้รับโอกาสในการให้การอ้างพยานหลักฐาน หมายเรียกพยานบุคคลเพื่อประโยชน์แก้คดีของตน และมีโอกาสเผชิญหน้าต่อพยานและซักค้านพยานในระหว่างพิจารณาได้ด้วย

จึงเห็นได้ว่าในประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้ศาลจัดหาทนายความให้จำเลยที่ถูกกล่าวอ้างว่ามีสภาวะทางจิตผิดปกติต้องมีทนายความช่วยเหลือในระหว่างพิจารณาคดีเสมอ ถ้าจำเลยไม่มีทนายทรรพ์เพียงพอที่จะว่าจ้างทนายความเพื่อแก้ต่างคดี ให้ศาลจัดหาทนายความให้แก่จำเลยด้วย

ประเทศแคนาดา กฎหมายกำหนดให้จำเลยที่ถูกสงสัยว่ามีสภาพจิตไม่ปกติ มีทนายความเป็นผู้ให้การช่วยเหลือคดีในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดีตั้งแต่ในชั้นพิจารณาประเด็นเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีของจำเลย หากศาลมีเหตุอันควรเชื่อว่าจำเลยไม่สามารถจะต่อสู้คดีได้ และจำเลยไม่มีทนายความช่วยเหลือ ศาลต้องแต่งตั้งทนายความให้จำเลย รวมถึงในระหว่างการพิจารณาเรื่องความสามารถของจำเลยเช่นเดียวกัน กำหนดให้จำเลยหรือคู่ความฝ่ายอื่นมีสิทธิมีทนายความช่วยเหลือในการดำเนินคดี แต่หากจำเลยไม่มีทนายความ กำหนดให้ศาล หรือคณะกรรมการตรวจสอบต้องแต่งตั้งทนายความให้จำเลยก่อนเริ่มพิจารณาคดี

จะเห็นได้ว่าในการดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ที่มีสภาพจิตไม่ปกติ บุคคลดังกล่าวต้องมีทนายความเพื่อช่วยเหลือในการดำเนินคดีทุกขั้นตอน และหากจำเลยไม่มีทนายความ ศาลต้องแต่งตั้งทนายความให้จำเลย เช่นเดียวกับกรณีที่มีคณะกรรมการตรวจสอบความสามารถของผู้ต้องหาหรือจำเลย หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีทนายความ คณะกรรมการต้องแต่งตั้งทนายความให้เพื่อให้ช่วยเหลือในการดำเนินคดีเช่นกัน

ประเทศญี่ปุ่น กฎหมายกำหนดวิธีการในกรณีพบว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาวิกลจริตหรือมีสภาพจิตผิดปกติ จนไม่สามารถต่อสู้คดีในศาลได้ โดยกำหนดให้มีผู้แทนตามกฎหมาย (legal representative) เป็นผู้มีหน้าที่ดำเนินคดีแทนจำเลยหรือผู้ต้องหาวิกลจริต ในกรณีที่จำเลยหรือผู้ต้องหา ไม่มีความสามารถในการต่อสู้คดีและไม่มีผู้แทนในการดำเนินคดี ศาลจะแต่งตั้งผู้แทนพิเศษให้แก่บุคคลดังกล่าว เมื่อได้รับคำร้องขอจากพนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือผู้มีส่วนได้เสีย ทั้งนี้ผู้แทนพิเศษนี้จะเป็นผู้ดำเนินการแทนจำเลยหรือผู้ต้องหาวิกลจริตหรือมีสภาพจิตผิดปกติจนกว่าจำเลยหรือผู้ต้องหานั้นจะสามารถต่อสู้คดีได้ และผู้แทนตามกฎหมาย ผู้อนุบาล คู่สมรส ญาติ พี่ชายหรือน้องชาย หรือ พี่สาวหรือน้องสาว ของจำเลยหรือผู้ต้องหามีสิทธิแต่งตั้งทนายความได้ด้วย

ซึ่งในประเทศญี่ปุ่นนั้น เมื่อพบว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยวิกลจริตไม่สามารถต่อสู้คดีได้ จะให้ผู้แทนตามกฎหมายเป็นผู้มีหน้าที่ดำเนินคดีแทน หรือแต่งตั้งผู้แทนพิเศษดำเนินคดีแทนแล้วแต่กรณี ดังนั้น ผู้แทนตามกฎหมาย หรือผู้แทนพิเศษที่ดำเนินคดีแทนผู้วิกลจริต ย่อมจะต้องเป็นบุคคลที่ไม่มีอาการป่วยทางจิต ดังนั้น ในการดำเนินคดีย่อมสามารถดำเนินการได้ แต่ก็มีสิทธิตั้งทนายความให้ช่วยเหลือในการดำเนินคดีได้ด้วยเช่นกัน